J. Labanauskas

Kaina 5 cent.

Žemaičių Kalvarija

Didieji atlaidai Žemaičių Kalvarijoje.

Kazys Pemkus, M. D.
1022 Beau Brummel Drive
Hinsdale, Dundee, Ill. 60118

1 9 3 0
Vytauto Didžiojo metai

Marijonų spaustuvė Marijampolėje

27-532.4(474.5)
L9-11

Lietuvos Jeruzalė

Kiekviena tauta turi savo garsių ir brangių vietų. Ji jomis didžiuojasi, daro jų albumus, puošia jas gražiais paminklais. Kiekvienas tautietis su pagarba mini jų vardus, džiaugiasi, jei gali jas aplankyti ir visą savo akimis pamatyti.

Mes lietuviai dažnai keliaujame į užsienį, į svetimus kraštus, gėrimės jų gražia gamta, o tuo tarpu pamirštame, kad ir mūsų brangioje tėvynėje yra taip pat labai gražių, brangių ir reikšmingu religiniu, kultūriniu ir istoriniu atžvilgiu vietų. Mes per maža tepažįstame garsiųjų savo krašto vietų; tų vietų, iš kurių yra kadaise ėję arba dar ir dabar tebeeina visai Lietuvai šildantieji ir gaivinantieji šviesos spinduliai.

Vieną žymiausių Lietuvoje religiniu atžvilgiu vietų yra, be abejonės, Žemaičių Kalvarija, kur ji dažnai yra dar vadinama Šventąja Kalvarija.

Žemaičių Kalvarija — tai Lietuvos Jeruzalė, nes joje yra įstatyti tokie pat Kristaus Kančios keliai, tokio pat viena nuo kitos stoties atstumo, kaip ir Jeruzalėje. Liepos mėnesio pradžioje Žemaičių Kalvarija pasidaro tarsi viso krašto centras, nes į ją privažiuoja ne tik iš visos Lietuvos, bet ir iš užsienių, žmonių. Savo Šventąją Kalvariją ypačiai mėgsta lankyti patys Žemaičių žemės gyventojai. Kiekvienas žemaitis laiko sau garbe arba net ir pareiga ją atlankyti. Taip vadinamas „Didžiosios Kalvarijos“ metu, kuri tęsiasi nuo liepos m. 1 dienos iki 12 d., susirenka iš įvairių Lietuvos kraštų kelios dešimtys tūkstančių maldininkų. Mažas Kalvarijos miestelis staiga pasidaro lyg koks didžiulis miestas, kuriame gyvenimas virte verda. Visos gatvės,

P 3488

keliai ir keleliai knibždėte knibžda nuo žmonių daugybės. Ne tik Bažnyčia, bet ir visa aplinkuma pasidaro tada lyg kokia šventovė. Visą laiką skamba galingi ir garsingi giesmių bei himnų aidai, kurie, susijungę į gražų ir didžiulį maldos vainiką, kyla prie Aukščiausiojo Sosto.

I.

Toje gražioje Žemaičių šalelėj, kur žalios lankos, gražūs laukai, kur žaliuoja medeliai ir žydi žolės, kur tarp kalnų ir kalnelių tyliai teka išsiraitęs Varduvos upelis, kur vakarais dainuoja linksmos žemaitukės, lyg tos lakštingalukės, tai ten reikia ieškoti šventosios Kalvarijos. Tai ten ir stovi ta didelė, graži Bažnyčia, dviem aukštais, galingai į aukštybes besiveržiančiais, bokštais ir su stebuklinguoju Šv. Panelės paveikslu didžiajame altoriuje. Žem. Kalvarija stovi panašioje vietoje, kaip ir Kaunas. Kaip Kaunas yra tarp santakos dviejų upelių — Nemuno ir Neries, taip lygiai ir Kalvarija yra toje vietoje, kur šventasis Cedronas įteka į gražiai Žemaičių apdainuotą Varduvos upelį.

II.

Man šiame rašinyje ne tiek rūpi aprašyti dabartinę Kalvariją, nes ją, manau, pamatys su visomis jos įžymybėmis kiekvienas šiemet nuvažiavęs, bet man dabar labiau svarbu atskleisti keletą jos praeities lapų, kad kiekvienas galėtų žinoti ne tik kokia ji dabar yra, bet taip pat ir kokia ji seniau buvo ir kokios reikšmės yra turėjusi Žemaičių ir visos Lietuvos gyvenime.

Kalvarijos atsiradimo pradžios reikia ieškoti net šešioliktame šimtmetyje. Toje vietoje, kur dabar yra Kalvarijos miestelis, kitados buvo tik mažas *Gardų* kaimelis, kuris priklausė Žemaičių vyskupui. Vysk.

Stanislovas II Kiška (1619 — 1626) matydamas, kad žmonėms labai nepatogu sekmadieniais vaikščioti taip toli į Alsėdžių bažnyčią, pastatydino Gardų kaime ant aukšto kalno mažą medinę Šv. Jono Krikštytojo bažnytėlę. Iš pradžių prie jos atskiro kunigo nebuvo, bet atvažiavęs iš Alsėdžių kunigas atlaikydavo pamaldas ir vėl grįždavo atgal. Kiek vėliau prie jos apsigyveno jau ir nuolatinis kunigas. Kalnas, kur tada stovėjo ta bažnytėlė, dabar yra vadinamas Šv. Jono kalnu, ir ant jo dabar stovi Alyvų Darželio koplyčia.

Šešioliktasis šimtmetis labai smarkiai sukratė visą Lietuvos gyvenimą. Mat XVI šimtm. pradžioje atsiradęs Vokietijoje protestantizmas pradėjo labai smarkiai skverbtis ir į Lietuvą. Antroje XVI šimtm. pusėje, kada Žemaičių vyskupo Soste sėdėjo Jurgis Petkevičius (1567—1574), visoje Žemaitijoje buvo belikę vos 7 katalikų kunigai ir 8 katalikų Bažnyčios, o kitos visos buvo patekusios į protestantų rankas, Bet štai atsirado žmonių, kurie jau bemerdėjančią Žemaitijoje ir visoje Lietuvoje katalikybę išgelbėjo iš baisaus protestantizmo pavojaus. Šiame darbe ypatingų nuopelnų reikia priskirti Žemaičių vyskupams — Merkeliui Giedraičiui, grafui Jurgiui Tiškevičiui ir vienuoliams: jezuitams, domininkonams ir Bernardinams. Vysk. M. Giedraitis (1575—1609) parsikvietė į Žemaičių vyskupiją vienuolius jezuitus ir bernardinus. 1637 m. vysk. Jurgis Tiškevičius taip pat kovai su protstantizmu parsikvietė t. t. domininkonus į Gardus (dabartinę Kalvariją). Dar 1636 m. buvo čia esančiai bažnytėlei suteikęs parapijos teises ir nustatęs jos ribas. Tokiu tad būdu ir susidarė Gardų parapija. Ją vysk. ir pavedė tvarkyti vienuoliams domininkonams. Po kiek laiko jis jiems pastatė didesnę medžio bažnyčią ir vienuolyną ant kairiojo Varduvos upelio kranto. Be to, vysk. J.

Tiškevičius užrašė domininkonams dar daug žemės iš savo dvaro: pievų, Alsėdžių vandeninį malūną prie Srujos upelio ir kt. Popiežius Urbonas 1644 m. patvirtino tą vyskupo užrašą. Įsitvirtinus Kalvarijoje vienuoliams domininkonams, religinis gyvenimas žymiai sustiprėjo. Iškalbūs domininkonai savo gražiais pamokslais ir doru gyvenimu sužadino bekrypstančių ir jau visai nukrypusių nuo tikrojo kelio katalikų širdyse tikėjimą ir dorą. Šioje srityje domininkonai yra atlikę didelę misiją, nes tik jie, galima sakyti, atnešė visai Žemaitijai tikėjimo atgimimą ir išsklaidė visus klaidingo tikėjimo debesis, kurie jau buvo bebaigią Lietuvą slėgti.

Kalvarijoje visada būdavo po keliolika domininkonų. Vieni jų tvarkydavo parapijos reikalus, kiti sa-

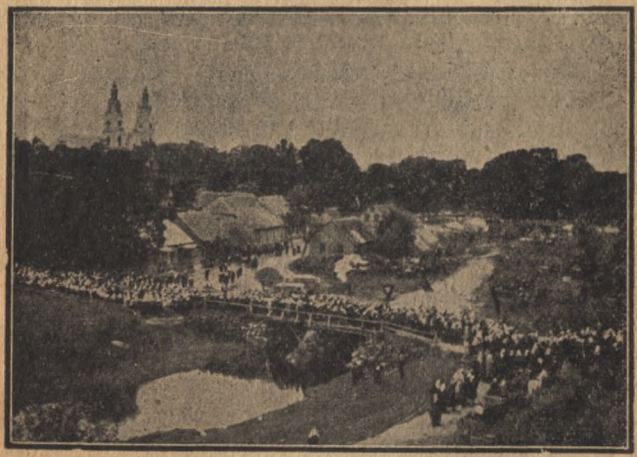

Didieji atlaidai Žemaičių Kalvarijoj. *Tūkstančiai maldininkų, vaikščiodami Kryžiaus Kelius, einą į šv. Jono kalną. Ten už medžių aukšti bokštai dangų remia.*

kydavo gražius pamokslus, o dar kiti buvo atsidavę specialiai mokslui (jaunimo mokymui). Taip domininkonai išbuvo daugiau kaip 200 metų ne tik religijos, bet taip pat mokslo spindulių skleidėjai. Jie, nelyginant kaip koks motoras, varė ir judino visą kultūrinį ir religinį Žemaitijos gyvenimą. Bet paskui rusų valdžia domininkonų laikomą mokyklą uždarė ir 1889 met. juos pačius ištrėmė į Latviją, o vėliau į Rusiją. Nuo to laiko Kalvarijoje buvo kunigai pasaulininkai. Pirmas iš jų buvo kun. Justinas Sankauskis. Jam apsigyvenus Kalvarijoje, rusų valdžia tuojau atsiuntė matininką. Išmatavus vienuolyno žemę, valdžia klebonijai paliko tik 33 dešimtines, o kitą žemę su pievomis ir malūnu atidavė Šurdegio stačiatikių vienuolynui. Šis domininkonų panaikinimas Kalvarijoje buvo didelis smūgis visai Žemaitijai. Žmonių prisirišimą prie domininkonų ir jų reikšmingumą gali parodyti kad ir šis faktas: 1905 m. per „Didžiosios Kalvarijos“ atlaidus buvo surinkta iš visos Lietuvos 782 parašai ir nusiųsta prašymas į Petrapilį Ministerių Kabinetui, kad vėl leistų apsigyventi domininkonams Kalvarijoje. Bet iš to, žinoma, niekas neišėjo.

III.

Kaip atsirado Kryžiaus keliai, arba „kalnai“?

Kryžiaus kelių įrengėjas yra žymus Žemaičių vysk. grafas Jurgis Tiškevičius. Jis, leidžiant Popiešiui Urbonui VIII, ir įtaisė Garduose Kryžiaus kelius, arba „Kalvariją“. Gardus ji pasirinko dėl to, kad ten yra gražios ir kalnuotos vietos, kurios visos primena mums Golgotą, arba Kalvarijos kalną Jeruzalėje. Be to, Garduose susibėga dar du upeliai. Atvažiavęs pats vyskupas taip išmatavo vieną vietą nuo kitos, kad

būtų toks pats atstumas, kaip kad yra Jeruzalėje, kur pats V. Jėzus Kančios metu yra ėjęs. Vysk. J. Tiškevičius Kryžiaus kelius išbarstė šv. žeme, parvežta iš Palestinos. Jis pats pirmas apėjo „kalnus“, daugumoje vietų eidamas net keliais. Šv. Tėvas 1639 met. suteikė gausius atlaidus už tų Kristaus kančios pagerbimui įtaisytų kelių apvaikštinėjimą. Dėl Kalvarijos kalnų įrengimo ir pats miestelis pradėjo vadintis nuo to laiko *Kalvarija*, o tas upelis, kuris įteka į Varduvą, — *Cedronu*. Be to, vysk. Tiškevičius tokiai garsiai Kalvarijos vietai pasirūpino gauti iš Liublino (Lenkijoje) domininkonų Šv. Kryžiaus Medžio dalį, ant kurio yra miręs brangiausias mūsų Išganytojas. Vienas kunigas parašė tam tikras pritaikintas giesmes ir maldas, kurias ir dabar žmonės gieda, vaikščiodami „kalnus“. 1939 metais bus Kristaus Kančios kelių įsteigimo 300 metų jubiliejus, kurį manoma labai iškilmingai švęsti.

Be kryžiaus kelių, Žem. Kalvarija dar yra labai graži stebuklingu Šv. Panelės paveikslu. Tas paveikslas yra parvežtas iš Romos. Apie stebuklingą paveikslą taip liudija seni raštai, buvusieji Kalvarijos bažnyčios archyve iki 1896 m. gaisro.

Petras Pugačevskis, vienas Kalvarijos domininkonų, mokėsi Romoje. Jo kambaryje buvo šis paveikslas, vieno domininkono nupieštas. Petras labai mėgdavo prie jo melstis ir ne kartą matydavo apie Šv. P. Marijos ir kūdikėlio Jėzaus galvą dangišką šviesą. Kartą sirgo vienas iš brolių. Petras karštai meldėsi prie paveikslo, ir įvyko stebūklas. Ligonis staiga pagijo. P. Pugačevskis, grįždamas į Kalvariją, parsivežė šį stebuklingąjį paveikslą. Vėliau jis buvo iškilmingai nuneštas į bažnyčią ir patalpintas didžiajame altoriuje. Paveikslo stebuklingumą yra patvirtinę labai daug staigių išgijimų. Brangios aukso ir sidabro dovanos, ant paveiks-

KAINA
10 lt - ct

27-534.3(474.5)
La-11

lo prikabinėtos, ir dabar li
yra gaunamos per Dievo

IV

Dabartinė bažnyčia. Ji buvo pradėta statyti 1780 ar 1783 metais, o visai buvo užbaigta 1823 met. Bet 1896 metaisgeg. 17 d. įvyko didelė nelaimė — sudegė Kalvarijos bažnyčia. Nors bažnyčia ir sudegė, liko tik plikos sienos, bet šventenybės ir brangenybės pavyko išgelbėti. Kun. P. Tamašauskas išnešė Švč. Sakramentą, kun. Pr. Meškauskas (dabar marijonas Marijampolėje)—Šv. Kryžiaus relikviją, o vyrai išgelbėjo stebuklingąjį Šv. Panelės paveikslą. Per pora metų Banyčia vėl buvo atstatyta kuri ir dabar tebėra. Prieš sudegimą bažnyčioje buvo net 20 altorių, o dabar yra 10.

1928 m., įkūrus Lietuvoje Bažnytinę provinciją, Jo Ekscelencija Telšių vyskupas parkvietė į Ž. Kalvariją T. T. Marijonus, kurie dabar čia ir darbuojasi. Dabartinis klebonas yra kun. Dvaranauskas. Prieš įsikuriant Marijonams, Kalvarijoje labai daug yra pasidarbavęs kun. kanaun. Pūkys, kuris apdengė bažnyčią, koplyčias ir įtaisė naujus vartus. Kaip matome, Ž. Kalvarijos istorijos bėgis yra labai įvairus.

Šiemet, kaip ir visais kitais metais, vyksta į tą Lietuvos Jeruzalę tūkstančiai žmonių. Ji, kaip šventa ir stebuklinga vieta, yra brangi ne vien Kalvarijos parapijai, bet ir visam Lietuvos kraštui, o ypačiai Žemaitijai.

J. Labanauskas

Karo cenzūros leista

KU biblioteka
093000252449